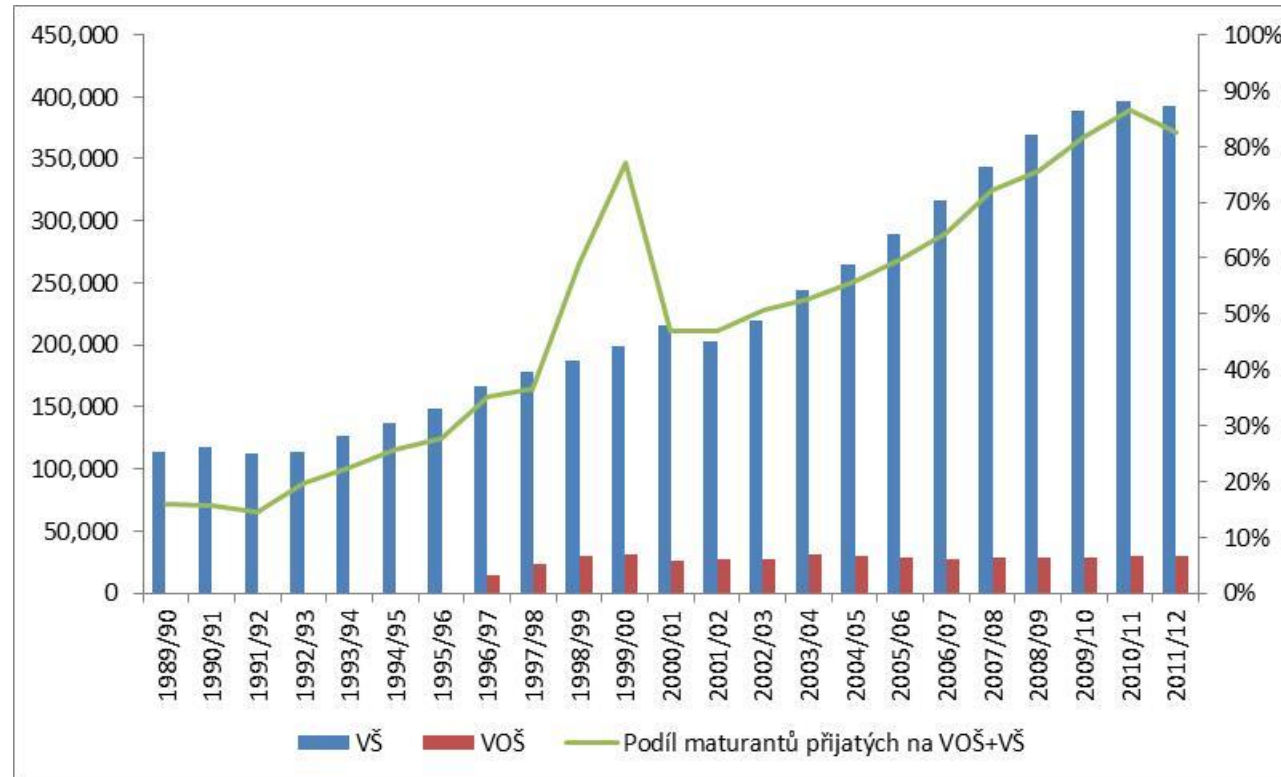

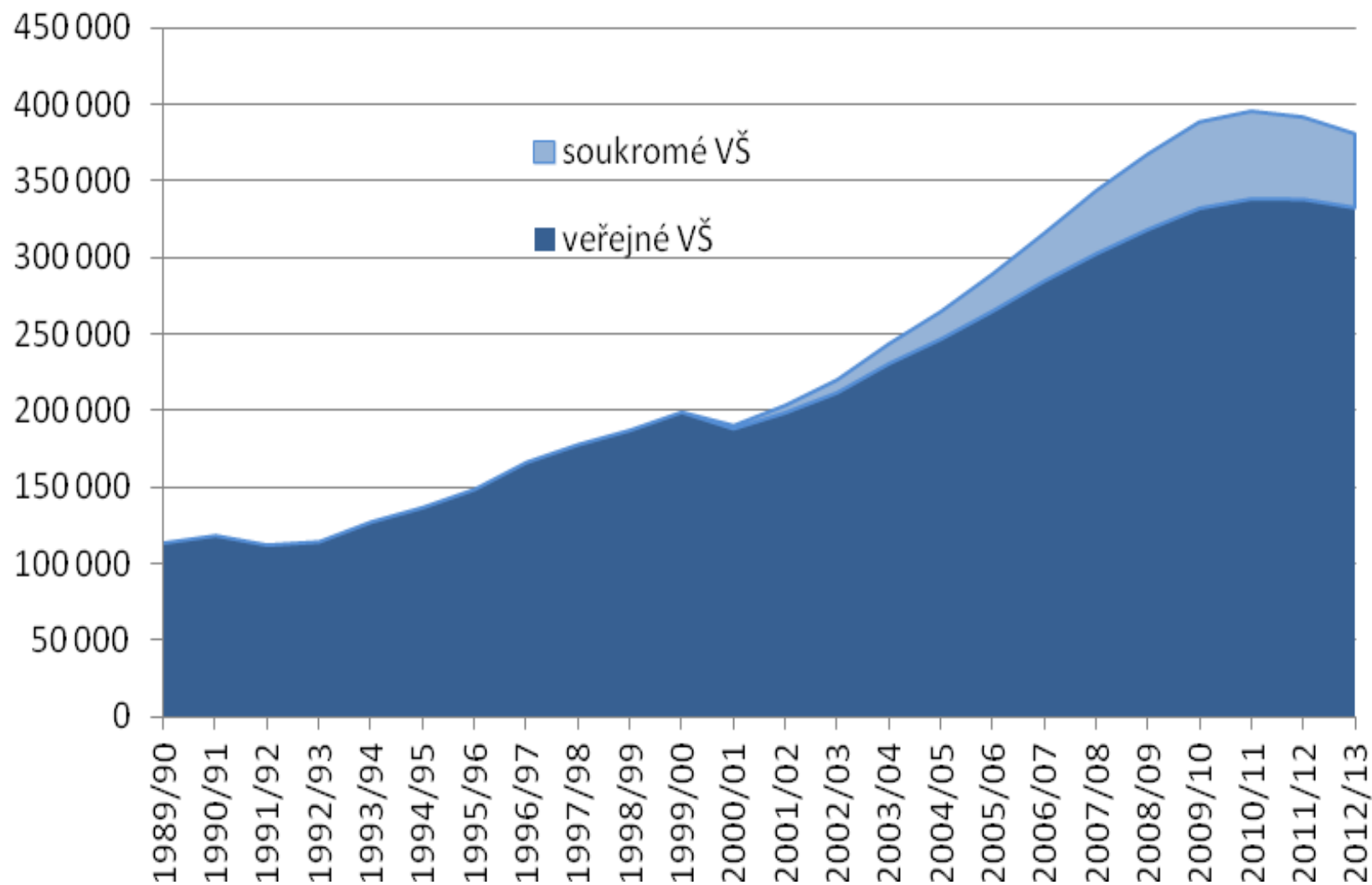
Proměna vzdělanostní struktury ČR v minulých 20 letech

Laura Fónadová

Expanze vysokoškolského vzdělávání v ČR od roku 1989

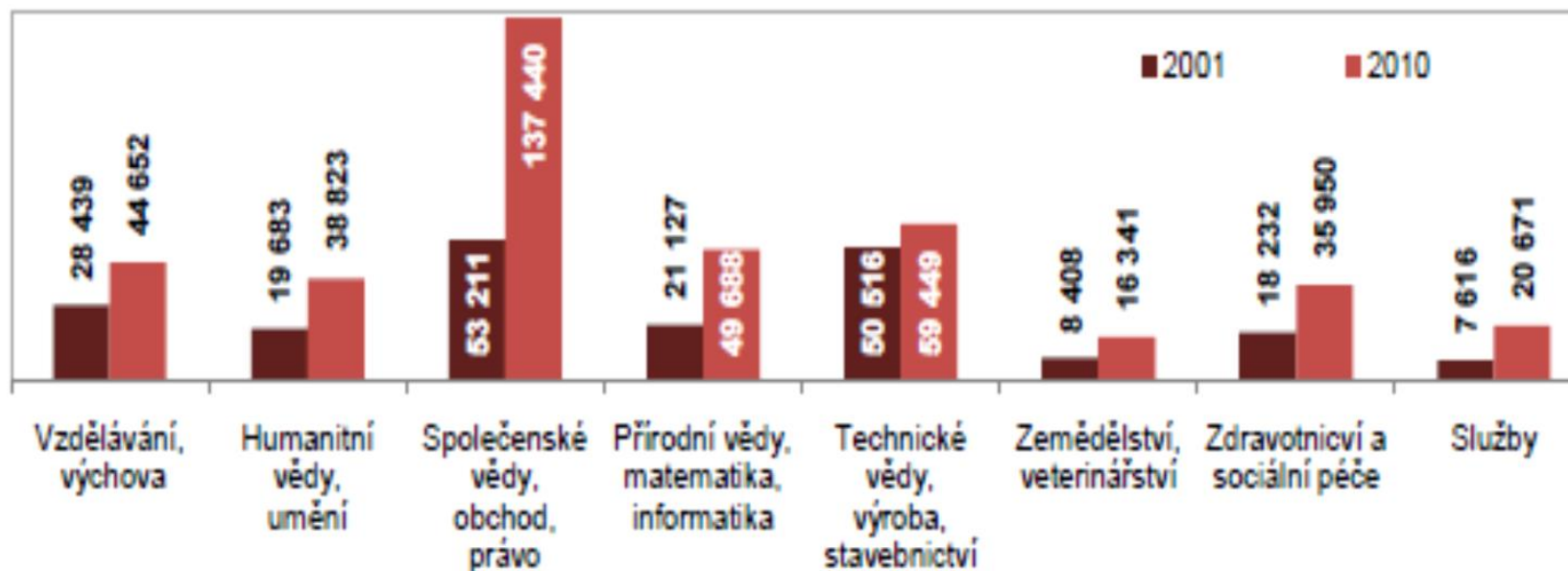

Počty studentů veřejných a soukromých VŠ

Pramen: Hrubá, L., 2014, diplomová práce

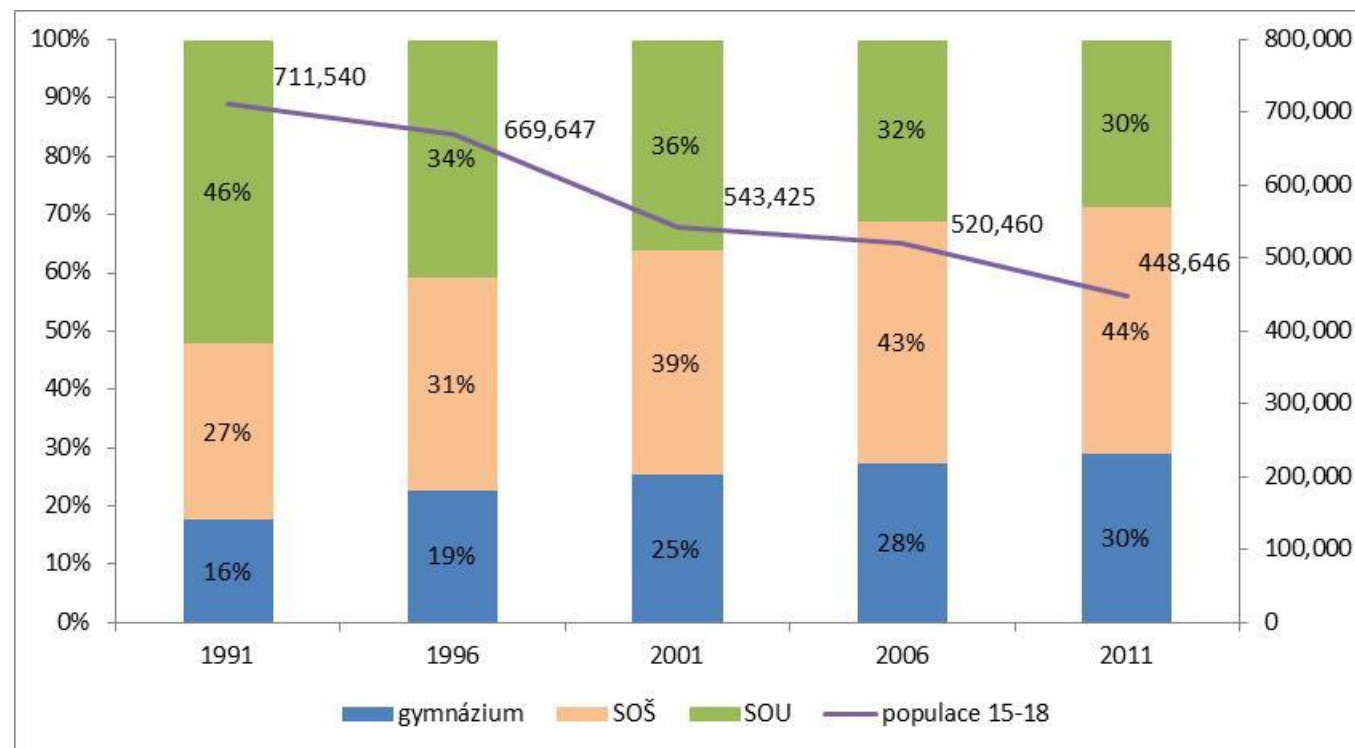
Vzdělanostní expanze podle oborů

Pro aktuální a podrobnější data viz:

<http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/data-o-studentech-poprve-zapsanych-a-absolventech-vysokych>

Expanze středoškolského vzdělávání v ČR od roku 1989

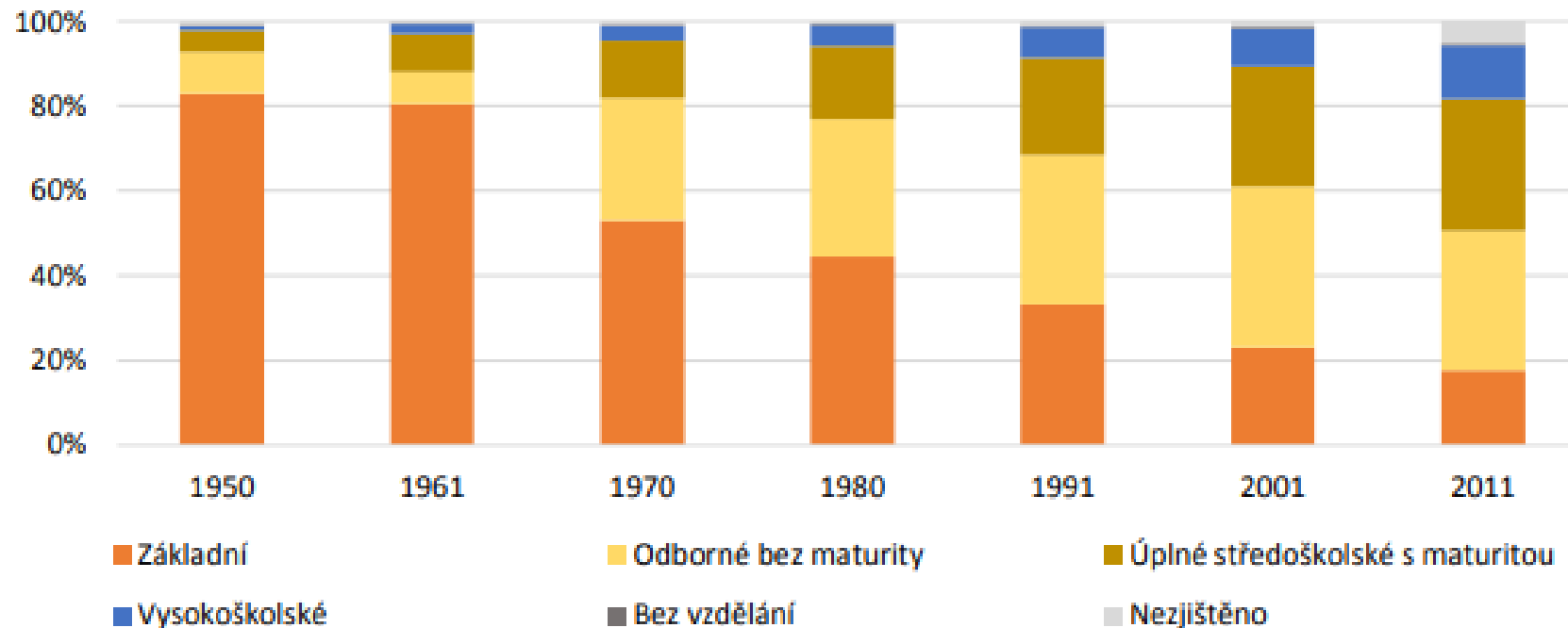
Žáci přijatí do středního vzdělávání v 2000 a 2009 (reprezentativní vzorek pro ČR)

Tabulka 1. Rozdělení žáků do jednotlivých typů středního vzdělávání v roce 2000 a 2009.

Rok	Typ středního vzdělávání				Celkem
	učební obor bez maturity	střední od- borná škola s maturitou	čtyřleté gymnázium s maturitou	víceleté gymnázium s maturitou	
2000	956	1555	370	324	3204
	29,82 %	48,52 %	11,53 %	10,12 %	100 %
2009	514	1454	343	288	2599
	19,79 %	55,93 %	13,20 %	11,70 %	100 %
Celkem	1470	3008	713	612	5803
	25,33 %	51,84 %	12,28 %	10,55 %	100 %

Zdroj: PISA 2000, 2009.

Proměna vzdělanostní struktury české populace

Obrázek 4.1.1: Vzdělanostní struktura obyvatel Česka v letech 1950–2011

Zdroj: ČSÚ, 2003, 2011

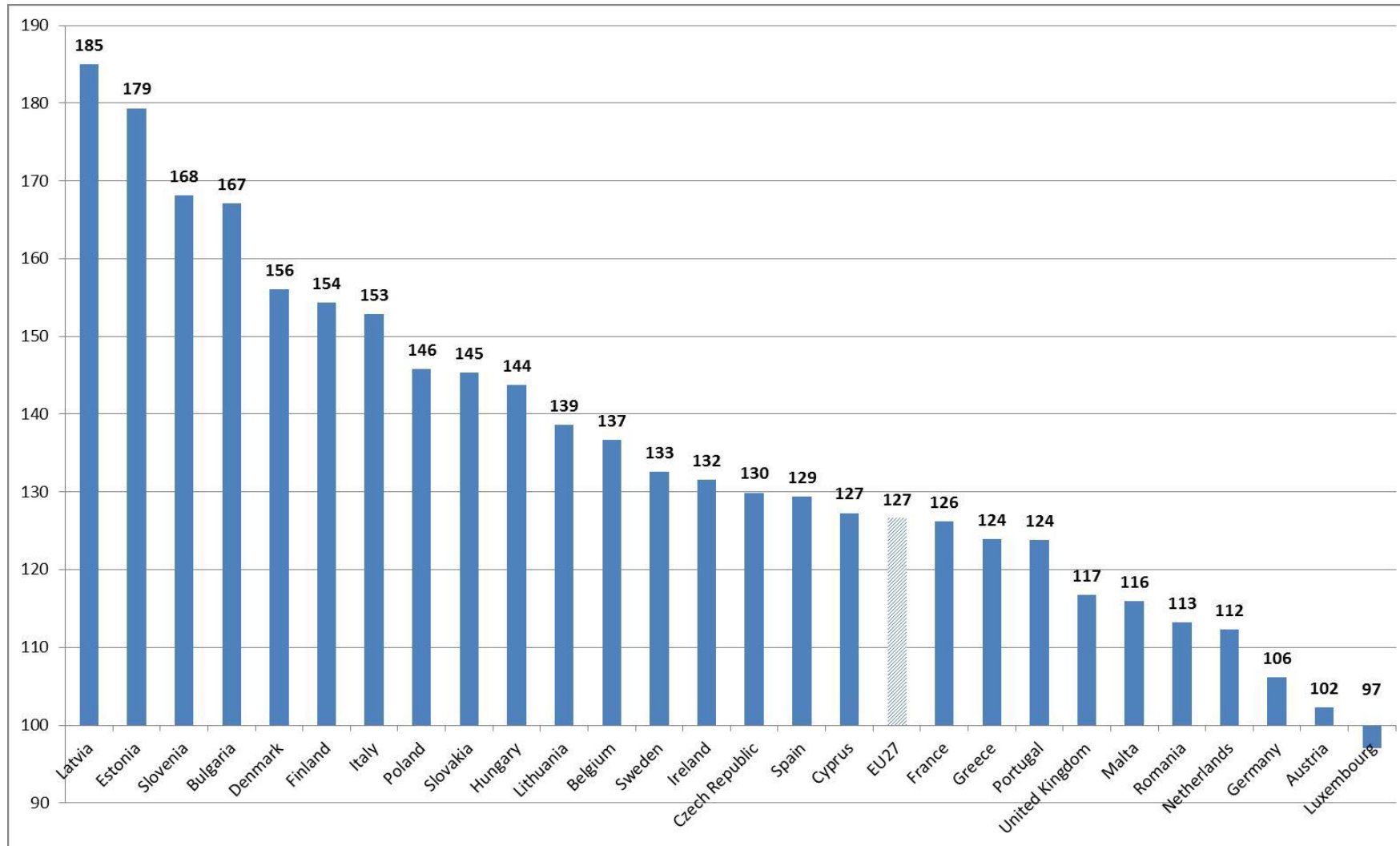
Proměna vzdělanostní struktury populace

Expanze českého vzdělávacího systému vedla k rychlé proměně vzdělanostní struktury společnosti

- V roce 1993 máme 7,81 % VŠ obyvatel (starších 18 let)
- V roce 2011 máme 12,5 % VŠ obyvatel (starších 15 let)
- V roce 2017 je podíl VŠ v populaci (15-74) 20,0 %

- Zvýšil se také podíl středoškolsky vzdělaných (z 25,8 % v roce 1996 na 33,7 % v roce 2012).
- Skupiny středoškoláků bez maturity a osob s nižším vzděláním postupně mizí.

- Feminizace vysokoškolského vzdělávání:
  - VŠ muži v populaci (25-64) z 12 % v roce 2000 na 23 % v roce 2016 (tedy vzrostli přibližně 1,9krát)
  - VŠ ženy (25-64) z 10 % v roce 2000 na 24 % v roce 2016 (tedy nárůst přibližně 2,4krát)

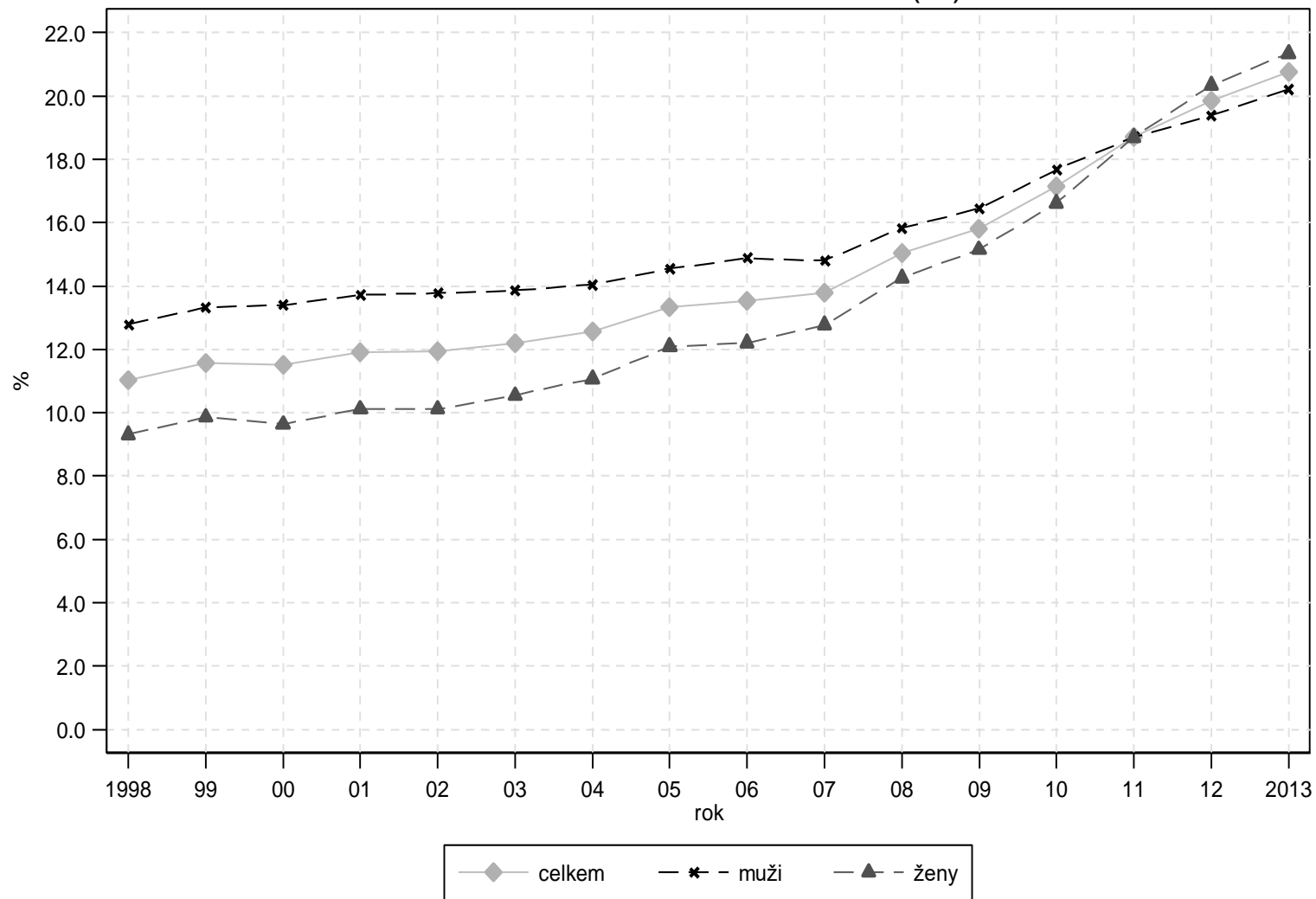
Podíl vysokoškolsky vzdělaných lidí (ve skupině 30-34) – rozdíl mezi pohlavími, chlapci = 100, 2012

Zdroj: Tisková zpráva Evropské komise, 2013.
Data: Eurostat (EU LFS)

Důsledek expanze vzdělávacího systému

Graf 3. Absolventi VŠ v populaci 25-64
v období 1998 až 2013 v ČR (%)

Pramen: Doseděl, Katrňák (2017)

Otázka

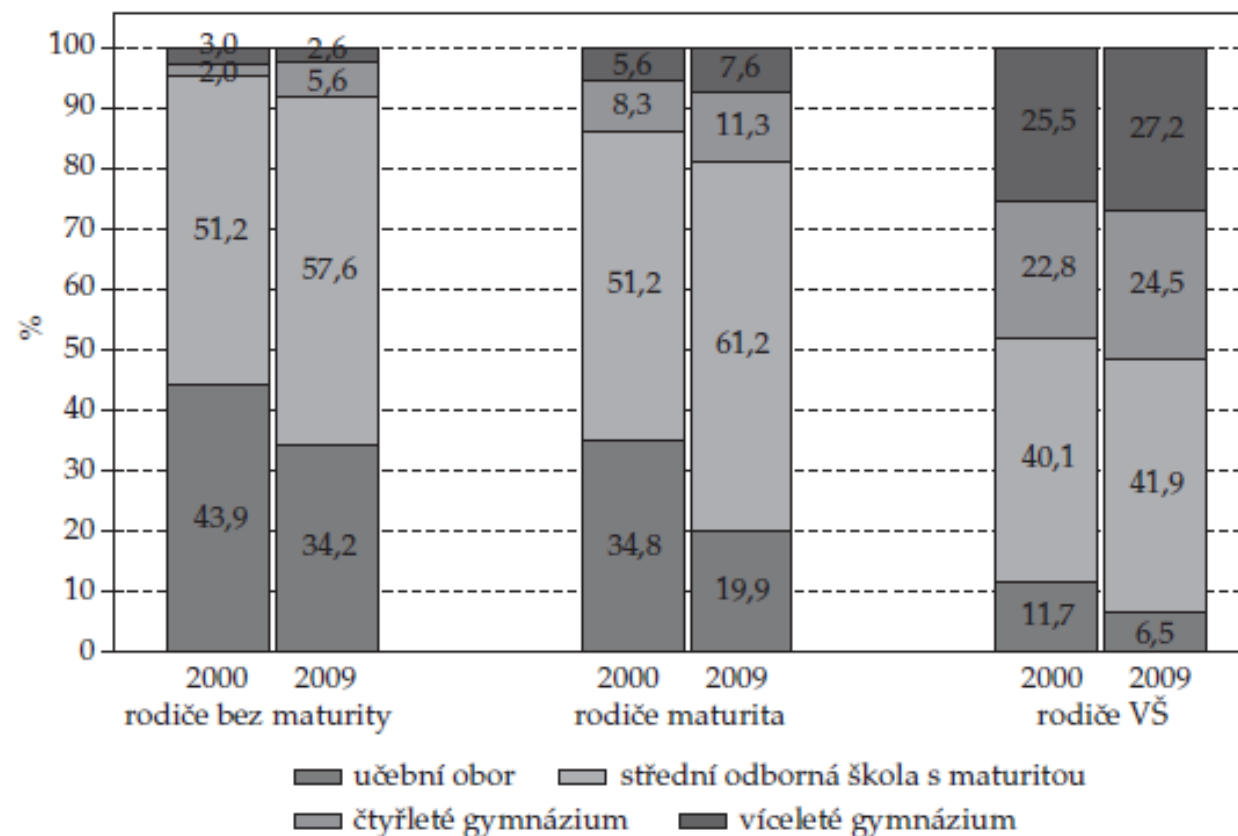
Uvažujte o expanzi vzdělávání. Jaké jsou její přínosy a problémy z pohledu jednotlivce i společnosti?

Důsledky vzdělanostní expanze – z pohledu jedince

- Z hlediska jedince vzdělanostní expanze znamená:
  - inflaci diplomů (negativní)
  - nižší ekonomickou návratnost vzdělání (negativní)
  - zvýšení šancí na vzdělání pro potomky ze všech sociálních vrstev (pozitivní)
- Vzdělání se proměňuje z *pevně dané* výhody v *poziční* výhodu
  - která musí být proměněna na trhu práce
  - na trhu práce začínají hrát roli „měkčí“ faktory jako je motivace, znalosti, osobnostní vystupování, originalita, nápady, inovace

Vzdělávací šance potomků dle vzdělání rodičů

Graf 5. Podíl přijatých do jednotlivých typů středního vzdělávání podle vzdělání rodičů v letech 2000 a 2009

Zdroj: PISA 2000, 2009.

Důsledky vzdělanostní expanze – z pohledu společnosti

- Z hlediska společnosti vzdělanostní expanze znamená:
  - societální spravedlnost; PROČ?
  - ekonomickou prosperitu; PROČ?
  - snižování nezaměstnanosti; PROČ?
  - politicky konzistentní společnost ; PROČ?

Absolutní a relativní pojetí vzdělání

Absolutní pojetí vzdělání: vzdělání jako lidský kapitál

- vyšší vzdělání znamená vyšší odbornost a kompetence, a proto také lepší zaměstnání a vyšší příjem
- teorie vzdělání jako lidského kapitálu nám mnoho neříká, jak se mění efekt vzdělání na zaměstnání v době vzdělanostní expanze
- návratnost vzdělání je dána pouze nabídkou a poptávkou po něm, návratnost roste, když je poptávka po vzdělání vyšší než nabídka a naopak

Relativní pojetí vzdělání: vzdělání jako poziční výhoda

- velikost vzdělání je podmíněna velikostí a složením vzdělanostní kohorty
- hodnota vzdělání je kontextuálně vázána (ovlivněna místem a časem)
- příklad auta jako poziční výhody a teorie kolony
- znalosti a kompetence vs. percentilové pořadí
- vzdělanostní stupně neodkazují ke kompetencím, pouze je signalizují

Mzdy podle vzdělání – 2016

A 18

Distribuce hrubých měsíčních mezd zaměstnanců podle vzdělání

Distribution of gross monthly earnings of employees by educational attainment

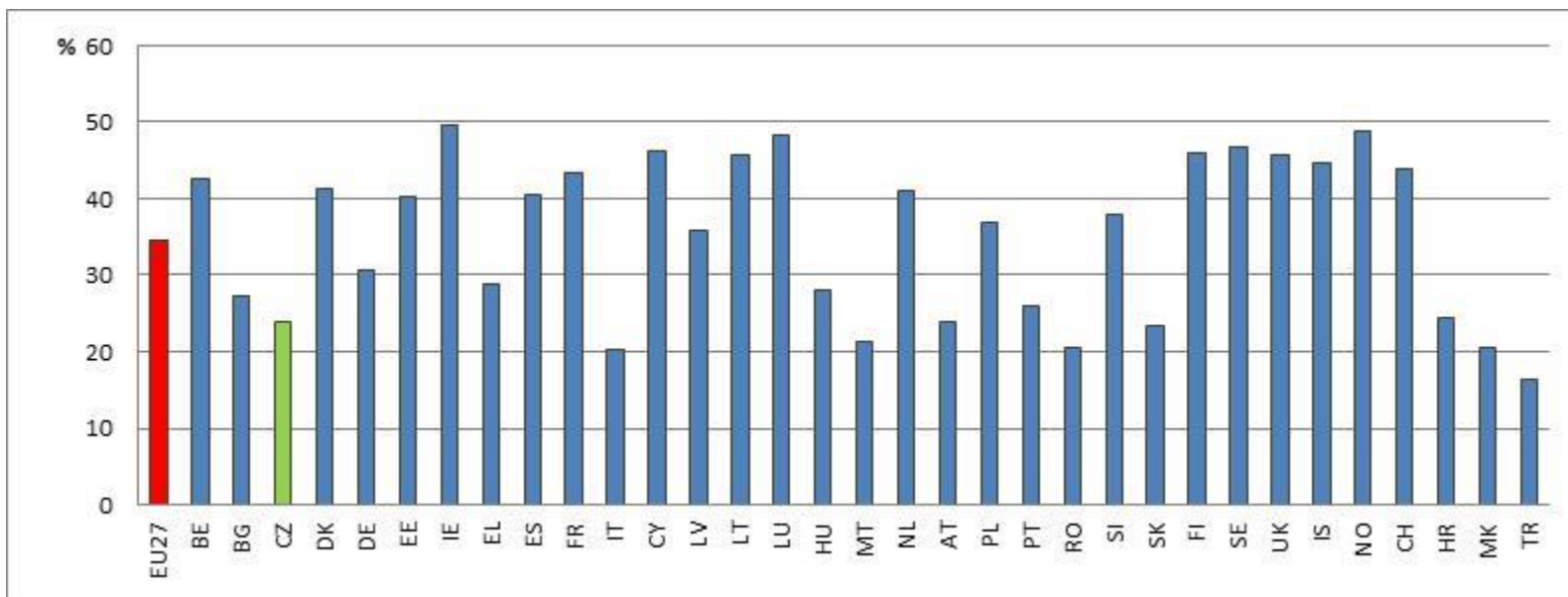
VZDĚLÁNÍ ZAMĚSTNANCE	Průměrná mzda Average earnings	Mzdy v důležitých kvantilech <i>Earnings (CZK) in main quantiles</i>						
		P5	P10	P25	P50	P75	P90	P95
		5.percentil <i>5th percentile</i>	1.decil <i>1st decile</i>	1.kvartil <i>1st quartile</i>	Medián <i>Median</i>	3.kvartil <i>3rd quartile</i>	9. decil <i>9th decile</i>	95.percentil <i>95th percentile</i>
C E L K E M	29 056	11 457	13 127	18 330	24 982	33 121	45 435	58 495
základní a nedokončené	19 504	10 378	11 235	13 626	18 275	23 606	29 089	33 213
střední bez maturity	22 382	10 989	12 161	15 698	21 203	27 129	33 678	38 273
střední s maturitou	28 416	12 003	14 255	19 556	25 726	33 265	43 013	51 871
vyšší odborné a bakalářské	32 973	14 706	17 964	22 835	28 943	37 430	49 745	61 305
vysokoškolské	45 722	15 079	20 340	27 411	35 497	51 620	77 712	103 483
<i>ne u v e d e n o</i>	26 445	11 224	12 251	17 278	23 328	29 953	40 467	52 050

Zdroj: ČSÚ

Máme usilovat o další vzdělanostní expanzi?

- Z hlediska společenského ANO
- I přes vzdělanostní expanzi v minulých letech ČR stále patří mezi země s nejnižším podílem vysokoškoláků v rámci EU

Závěry

- V letech 1990 až 2012 proběhla v ČR vzdělanostní expanze
- V dalších letech by měla pokračovat, alespoň do průměrné míry počtu/podílu vysokoškoláků v zemích EU
- Je to pojistka české společnosti:
  - proti nezaměstnanosti, rasismu, xenofobii, extremismu
  - přináší ekonomickou prosperitu, zvyšuje kvalitu života, snižuje množství sociálních problémů
  - je to levnější forma sociální politiky státu
- V ČR je však problém
  - v rychlém tempu vzdělanostní expanze
  - nerovné šance na vzdělání dle sociálního původu přetrvávají

Téměř 60 procent bakalářských studií v Česku končí neúspěchem. Na technických fakultách je to i 90 procent

Jan Boček | 29. května 2018

Literatura

- OECD (2018). *Education at a Glance 2018: OECD Indicators*. OECD Publishing, Paris.
<http://dx.doi.org/10.1787/eag-2018-en>
(zejména kapitola Czech Republic)
- HAMPLOVÁ, Dana a Tomáš KATRŇÁK (2018). *Na vzdělání záleží: jak vzdělanostní rozdíly ovlivňují osudy lidí v české společnosti*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.